

# Sådan invaliderer man indvandrerbørn

AF OLE TOGEBY



*Regeringens sprogpoltitiske redegørelse er en skudsikker metode, hvis man vil hindre uvellykket integration af fremmedsprogede, dokumenterer dr. phil. Ole Togeby i dagens Kronik.*

HUONG ER fem år, af vietnamesisk herkomst og taler vietnamesisk som sin moders mål. Han går i børnehaven, og der lærer han en del dansk, for ingen andre i børnehaven taler vietnamesisk; så hvis han vil kommunikere, skal det foregå på dansk. Men alligevel har han ikke rigtig succes; selv om han med det dansk han kan, prøver at komme med i legen, vil de andre børn ikke lege med ham. Pædagogerne prøver at få dem til at acceptere ham, men det bliver mere konflikt og konflikt end kontakt og konsensus. Huong inkasserer det ene nederlag efter det andet og er ofte alene; han erfarer efterhånden at hvis han slår, kan han da komme i kontakt med de andre børn – og med pædagoger-

ne, nemlig når de standser ham. Men Huong har meget svært ved at takle de sociale situationer han roder sig ud i, for han får ingen råd og hjælp af sin far og mor, de kan nemlig ikke forstå hvad han siger på dansk (de kan mindre dansk end han kan), og han kan ikke nok vietnamesisk til at forklare det. Huong bliver ikke nogen født vinder i det danske samfund.

Dahlia er 16 år og er af tyrkisk-kurdisk herkomst. Hun har som det første sprogt lært kurdiske, men taler tyrkisk derhjemme. I timerne i skolen skal hun tale dansk (eller engelsk eller tysk) og især i begyndelsen kunne hun ikke følge med fordi hun ikke kunne så meget dansk, så hun får ikke særlig gode ka-

rakterer i nogen fag. I filkvartererne taler hun, for at være med hvor det foregår, mest arabisk med danske og tyrkiske 'fremmedord' i (de arabiske-talende kan dog godt høre at hun ikke taler rigtig arabisk), i fritidsklubben taler hun dansk med de voksne, med nogle kammerater taler hun dansk med mange arabiske og tyrkiske ord og vendinger i, med andre kammerater taler hun tyrkisk, og med en enkelt veninde kan hun tale kurdiske som hemmeligt sprog, men det er med et ret barnligt ordforråd. Hun er analfabet på andre sprog end dansk, og selv på dansk er hun ikke helt god til at stave; nogle ting kan hun kun tale om på dansk, f.eks. matematik og andre skolesager, andre ting kun på tyrkisk, f.eks. familieband, og atter andre ting kun på arabisk: Koranen. Dahlia er heller ikke nogen vinder i det danske samfund og får måske aldrig noget arbejde.

Disse to eksempler er oplygtede, men de er helt realistiske og typiske. Sådan ser den sproglige virkelighed ud for ti procent af eleverne i de danske skoler. Det er en kendsgerning over hele verden at børn af forældre der hører til minoriteterne i et samfund (flygtninge og indvandrere), klarer sig dårligere i skolen end majoritetsbørnene, både i majoritetens sprog, men også i matematik, samfundsfag og naturfag. Det er dokumenteret af OECD's store Pisa-undersøgelse fra 2001. Denne dårlige uddannelsesbaggrund er hovedårsagen til at minoritetsgrupper i samfundet og så i anden og tredje generation ikke integreres ordentligt i samfundet, det vil sige ikke indgår som fuldgyldige og



**ULLA TØRNÆS.** Undervisningsministeren hævder, at det ikke er »entydige modersmålsundervisning fører til bedre integration«. Men det er det. Dagen fremlægger resultaterne fra nogle af de store internationale undersøgelser, som ønsker at kende. – Foto: Peter Høve Olesen

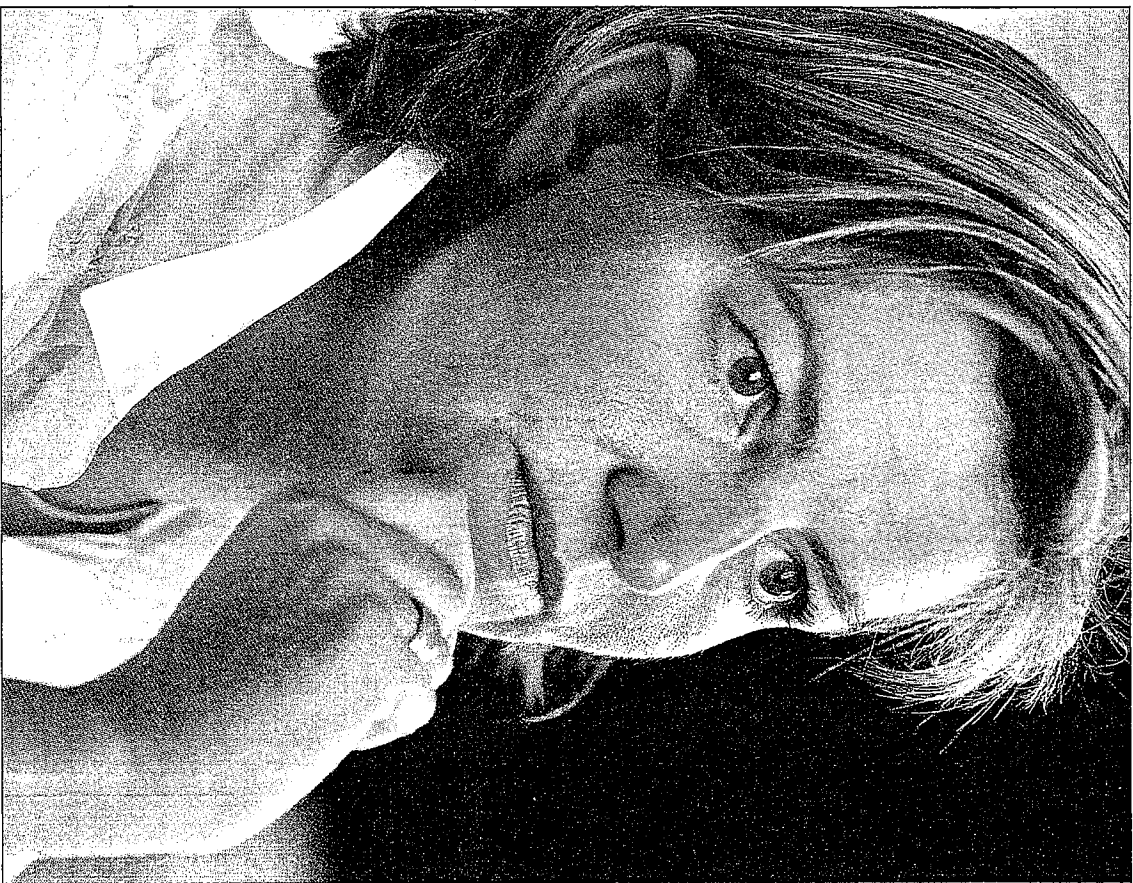
# rer børn

*gørelse er en  
i hindre vellykket  
, dokumenterer  
omik.*

le standser ham. Men  
t svært ved at takle de  
er han roder sig ud i,  
råd og hjælp af sin far  
emlig ikke forstå hvad  
ansk (de kan mindre  
kan), og han kan ikke  
k til at forklare det.  
e nogen født vinder i  
ind.

rakterer i nogen fag. I frikvartererne  
taler hun, for at være med hvor det  
foregår, mest arabisk med danske og  
tyrskiske 'fremmedord' i (de arabiska-  
lende kan dog godt høre at hun ikke  
taler rigtig arabisk), i fritidsklubben ta-  
ler hun dansk med de voksne, med nog-  
le kammerater taler hun dansk med  
mange arabiske og tyrkiske ord og ven-  
dinger i, med andre kammerater taler  
hun tyrkisk, og med en enkelt veninde  
kan hun tale kurdiske som hemmeligt  
sprog, men det er med et ret barnligt  
ordforråd. Hun er analfabet på andre  
sprog end dansk, og selv på dansk er  
hun ikke helt god til at stave; nogle ting  
kan hun kun tale om på dansk, f.eks.  
matematik og andre skolesager, andre  
ting kun på tyrkisk, f.eks. familieband,  
og atter andre ting kun på arabisk:  
Koranen. Dahlia er heller ikke nogen  
vinder i det danske samfund og får må-  
ske aldrig noget arbejde.

Disse 10 eksempler er opdigtede, men  
de er helt realistiske og typiske. Sådan  
ser den sproglige virkelighed ud for ti  
procent af eleverne i de danske skoler.  
Det er en kendsgerning over hele ver-  
den at børn af foreldre der hører til  
minoriteterne i et samfund (flygtninge  
og indvandrere), klarer sig dårligere i  
skolen end majoritetsbørnene, både i  
majoritetens sprog, men også i matema-  
tik, samfundsfag og naturfag. Det er  
dokumenteret af OECD's store Pisa-  
undersøgelse fra 2001. Denne dårlige  
uddannelsesbaggrund er hovedårsagen  
til at minoritetsgrupper i samfundet og  
så i anden og tredje generation ikke  
integreres ordentligt i samfundet, det  
vil sige ikke indgår som fuldgyldige og



**ULLA TØRNÆS.** Undervisningsministeren hævder, at det ikke er »rentydigt bevist, at modersmålsundervisning fører til bedre integration«. Men det er det. Dagens Kronik fremlægger resultaterne fra nogle af de store internationale undersøgelser, som Tørnæs ikke ønsker at kende. – Foto: Peter Hove Olesen

myndige borgere med arbejde og net-  
værker og politisk indflydelse.

I nogle lande, herunder til en vis grad  
i Danmark, har man de steder hvor det  
var praktisk muligt, prøvet at afbøde  
dette problem ved at indføre moders-  
målsundervisning for fremmedsprogs-  
ede børn der har dansk som andetsprog,  
nemlig i de større bysamfund hvor man  
kunne samle hele klasser i tyrkisk, kur-  
disk, arabisk, somali osv. Dette fik un-  
dervisningsminister Ulla Tørnæs af-  
skaffet (statsrådsrådet til) med den  
begrundelse at det ikke er videnskabe-  
ligt bevist at modersmålsundervisning  
fører til bedre integration af fremmed-  
sprogede børn.

I efteråret 2003 udsendte Kulturmi-  
nisteriet 'Sprog på spil - et udspil til en  
dansk sprogpolitik'. Heri siges det:  
»Der er ikke enighed om værdien af at  
fastholde og udvikle modersmålet hos  
dem, der ikke har dansk som hjem-  
mesprog. På den ene side gøres det  
gældende, at personer, der vil være en  
del af det danske samfund, alene skal  
samle sig om hurtigst muligt at lære sig  
dansk. På den anden side anføres det, at  
et udviklet modersmål er en hjælp til at  
lære sproget i det nye samfund og til at  
udvikle de kognitive evner og forstærke  
indlæringen af kundskaber og færdig-  
heder, som er målet med undervisnin-  
gen i grundskolen, ligesom moders-  
målsundervisning kan være en støtte til  
den enkeltes udvikling af en personlig  
identitet«. I december 2003 diskuterede  
EU-parlamentet en rapport fra EU's  
Center for Observation af Racisme og  
Fremmedhad (EUMC), hvori den dan-  
ske regering kritiseres for at have af-  
skaffet den lov der sikrer børn fra ikke-

EU-lænde gratis undervisning i deres modersmål. Om dette udtale undervisningsminister Ulla Tørnæs (før hun så rapporten): »Det er ikke entydigt bevist, at modersmålsundervisningen fører til bedre integration. Jeg mener, at det er folkeskolens opgave at lære børn dansk. Det er det sprog vi taler i Danmark, og det giver eleverne de bedste forudsætninger for at kunne begå sig fagligt og socialt.«

Da skolepolitikkerne fra de større byer i Danmark januar 2004 opfordrede til at man underviser hvad det betyder for tosprogede børn at få undervisning i deres modersmål, afviste Ulla Tørnæs også dette og sagde: »Der findes allerede et hav af rapporter, så det mener jeg ikke at der er behov for.«

23. januar 2004 fremlagde regeringen sin sprogpoltiske redegørelse, og heri står der: »Sprogtillæringsindsatsen for tosprogede børn, jf. folkeskolelovens § 4a, er blevet fremrykket, således at indsatsen også omfatter de 3-årige børn med vinkning fra den 1. januar 2003. På baggrund af lovændringen og som en del af folkeskoleaftalen fra efteråret 2002 vil Undervisningsministeriet foretage en revidering af ministeriets vejledning om sprogtillærning af tosprogede småbørn.« Dette indebærer så vidt vides ikke modersmålsundervisning overhovedet. Og som eksempel med Hmong antyder, kan overdreven formalisering emsighed i førskolealderen snarere være en hindring for end en styrkelse af danskundskaberne og integreringen.

MAN KAN nu undre sig over hvor undervisningsministeren har sine oplysning-

ger fra, for internationale (europæiske, amerikanske og canadiske) undersøgelser har entydigt påvist at undervisning i minoritetssprog i folkeskolens klassetrin styrker de fremmedsprogede elevens færdigheder, ikke blot i deres eget sprog (f.eks. tyrkisk, kurdisks, somali), men også i majoritetssproget (hos os: dansk) og i matematik, samfundsfag og naturfag.

I årsrapporten for 2002 fra EUMC konkluderer det at det nu »er anerkendt af mange eksperter at modersmålsundervisning giver bedre sprogvikling både i modersmålet og i indvandrerlandets sprog, og at det forbedrer resultaterne af uddannelsen på alle andre områder også«. Med andre ord: Hvis vi vil lære børnene bedre dansk, er det en genvej også at lære dem deres modersmål. De bliver bedre til dansk af at lære somali. Og de bliver også bedre til matematik, historie og naturfag. Det er det rapporterne viser.

En anden af disse undersøgelser er meget stor (man fulgte 700.000 fremmedsprogede elever over hele USA i hele deres 11-årige skoleforløb), og i konklusionen skriver forfatterne (W.P. Thomas og V. Collier) at minoritetssprogtalende elever der kun får et par års hjælpundervisning i majoritetssproget og dernæst sluses ind i de almindelige klasser, klarer sig væsentligt dårligere end de etsprogede majoritetssprogtalende børn – i alle fag.

Minoritetssprogtalende børn der udover undervisning i majoritetssproget får undervisning i deres modersmål og lærer at læse på dette sprog igennem fire år, klarer sig bedre end dem uden modersmålsundervisning, men ikke så

godt som majoritetssprogsbørnene. De minoritetssprogtalende børn som både får undervisning i majoritetssproget og i deres modersmål, og som får 50 procent af deres undervisning i andre fag (matematik, naturfag) på deres modersmål, (lansomt nedtrappet) gennem seks år, klarer sig ikke blot bedre end de andre fremmedsprogede elever, men de klarer sig også klart bedre end gennemsnittet af de etsprogede majoritetssprogtalende børn i fag som matematik, orienteringsfag og naturfag.

Det er altså en fordel at være fuldt og helt tosproget frem for et sproget.

De fremmedsprogede børn der – som i Danmark – udsættes for det man kan kalde subtraktiv majoritetssprogsundervisning, det vil sige undervisning der sigter på at lære de fremmedsprogede børn majoritetssproget ved at modarbejde deres modersmål, mister ganske simpelt cirka to års undervisning fordi de ikke er gode nok på majoritetssproget til at kunne få udbytte af undervisning på dette sprog. Man kan sige at de bliver dobbelt halvsprogede: De har to sprog, men de kan ikke nogen af dem på et alderssvarende niveau, og de lærer det aldrig. De fremmedsprogede børn der – som flere steder i Sverige, Belgien, USA og Canada – fra 1. klasse modtager additiv undervisning, det vil sige undervisning hvor halvdelen af al undervisning gives på modersmålet og halvdelen på majoritetssproget, ender med at blive ægte tosprogede, og det er en stor gevinst både for den enkelte elev og for samfundet. Sådanne børn er en væsentlig ressource for samfundet. Omvendt er de børn der ikke lærer matematik fordi de ikke kan følge med på

majoritetssproget, et problem for samfundet, de har ikke gode nok kvalifikationer til de job der findes i Danmark.

Det vil derfor være den eneste rationelle løsning på problemet om hvordan folkeskolen bedst integrerer de fremmedsprogede elever i det danske samfund, at de får undervisning ikke blot i deres modersmål, men også på deres modersmål op til 6. klasse.

Så kære Ulla Tørnæs! Det er lodret forkert at det ikke er »entydigt bevist, at modersmålsundervisningen fører til bedre integration«. Det er tværtimod bevist at modersmålsundervisning fører til bedre integration. Og det er ganske uhensigtsmæssigt at mene at det kun »er folkeskolens opgave at lære børn dansk«. Folkeskolen skal også lære børn matematik og naturfag. Og det er ikke tilfældet at dansk er »det sprog vi taler i Danmark« – der tales f.eks. engelsk ganske mange steder i Danmark. Og det passer slet ikke at det at lære dansk »giver eleverne de bedste forudsætninger for at kunne begå sig fagligt og socialt«.

Ulla Tørnæs ligger måske af den vrangforestilling at hvis der er et andet sprog end dansk inde i hovedet på de fremmedsprogede elever, så er der mindre plads til dansk. Sådan fungerer vores hjerner dog ikke. Hjerner fungerer som muskler; jo mere vi træner dem, des bedre bliver de. De børn der lærer to sprog fra de bliver født og forsat lærer med at uddanne sig i begge sprog, bliver ægte tosprogede; de kan sige alt hvad de vil, på begge sprog. Og det er en gave at have fået en sådan opvækst. De børn der kan det, bliver ganske simpelt bedre

uddannet i skolen end et sprog (og så nogle få bliver også bedre til i Så der er slet ikke tvivn om af fremmedsproget mark vil foregå hurtigt de får modersmålsundervisning og de får gode uddannelsesresultater meget mere nyttige for fund.

Resultater fra restselvfulgelig ikke uden til danske forhold – bder slet ikke i Danmark vist f.eks. ingen da hvor der undervises i dansk eller tyrkisk. Der vigtigt at vi får uddannede lærere der kan undervise i fremmede modersmål mark, men også i an sproget. Så at sige at i segen undersøgt – som – forekommer at være ikke at sige så forstik have en anden begrundet tvivlenhed.

Ulla Tørnæs (og hun kan da heller ikke vade hvad de internationale (Flyvind Vesselbo har forsker inden for feld rapporten om fremmed folkeskolen i 1990'erne som om de ikke kender helt entydige resultater og de frygter åbenbart så meget at de slet ikke undersøge.

Er de bange for at i Dansk Folkeparti, eller

rationale (europæiske, canadiske) undersøgelse påvist at undervisning i folkeskolens klasser, ikke blot i deres modersprogede fremmedsprogede elever, men de andre fremmedsprogede elever, men de klarer sig også klart bedre end gennemsnittet af de etsprogede majoritets-sprogstalende børn i fag som matematik, orienteringsfag og naturfag.

Det er altså en fordel at være fuldt og helt tosproget frem for etsprog.

De fremmedsprogede børn der – som i Danmark – udsættes for det man kan kalde subtraktiv majoritetsprogsundervisning, det vil sige undervisning der sigter på at lære de fremmedsprogede børn majoritetsproget ved at modarbejde deres modersmål, mister ganske simpelt cirka to års undervisning fordi de ikke er gode nok på majoritetsproget til at kunne få udbytte af undervisning på dette sprog. Man kan sige at de bliver dobbelt halvsprogede: De har to sprog, men de kan ikke nogen af dem på et aldersvarende niveau, og de lærer det aldrig. De fremmedsprogede børn der – som flere steder i Sverige, Belgien, USA og Canada – fra 1. klasse modtager additiv undervisning, det vil sige undervisning hvor halvdelen af al undervisning gives på modersmålet og halvdelen på majoritetsproget, ender med at blive ægte tosprogede, og det er en stor gevinst både for den enkelte elev og for samfundet. Sådanne børn er en væsentlig ressource for samfundet. Omvendt er de børn der ikke lærer matematik fordi de ikke kan følge med på

majoritetsproget, et problem for samfundet, de har ikke gode nok kvalifikationer til de job der findes i Danmark. Det vil derfor være den eneste rationelle løsning på problemet om hvordan folkeskolen bedst integrerer de fremmedsprogede elever i det danske samfund, at de får undervisning ikke blot i deres modersmål, men også på deres modersmål op til 6. klasse.

Så kære Ulla Tjørnæs! Det er lodret forkert at det ikke er »entydigt bevist, at modersmålsundervisningen fører til bedre integration«. Det er tværtimod bevist at modersmålsundervisning fører til bedre integration. Og det er ganske uhensigtsmæssigt at mene at det kun »er folkeskolens opgave at lære børn dansk«. Folkeskolen skal også lære børn matematik og naturfag. Og det er ikke tilfældet at dansk er »det sprog vi taler i Danmark« – der tales f.eks. engelsk ganske mange steder i Danmark. Og det passer slet ikke at det at lære dansk »giver eleverne de bedste forudsætninger for at kunne begå sig fagligt og socialt«.

Ulla Tjørnæs lider måske af den vrangforestilling at hvis der er et andet sprog end dansk inde i hovedet på de fremmedsprogede elever, så er der mindre plads til dansk. Sådan fungerer vores hjerner dog ikke. Hjerner fungerer som muskler; jo mere vi træner dem, des bedre bliver de. De børn der lærer to sprog fra de bliver født og fortsætter med at uddanne sig i begge sprog, bliver ægte tosprogede; de kan sige alt hvad de vil, på begge sprog. Og det er en gave at have fået en sådan opvækst. De børn der kan det, bliver ganske simpelt bedre uddannet i skolen end dem der kun kan et sprog (og så nogle fremmedsprog). De bliver også bedre til matematik af det. Så der er slet ikke tvivl om at integration af fremmedsprogede børn i Danmark vil foregå hurtigere og bedre hvis de får modersmålsundervisning, de vil blive bedre uddannet, og de vil være meget mere nyttige for det danske samfund.

Resultater fra resten af verden kan selvfølgelig ikke uden videre overføres til danske forhold – blandt andet fordi der slet ikke i Danmark praktiseres additiv modersmålsundervisning, der er vist f.eks. ingen danske folkeskoler hvor der undervises i matematik på arabisk eller tyrkisk. Det er selvfølgelig vigtigt at vi får uddannet kvalificerede lærere der kan undervise ikke blot i de fremmede modersmål der findes i Danmark, men også i andre fag på disse sprog. Så at sige at man ikke ønsker sagen undersøgt – som Ulla Tjørnæs gør – forekommer at være så urationelt, for ikke at sige så forfælsket, at det må have en anden begrundelse end simpel uvidenhed.

Ulla Tjørnæs (og hendes rådgivere) kan da heller ikke være uvidende om hvad de internationale rapporter siger (Byvind Vesselbo har selv været aktiv forsker inden for feltet og har lavet rapporter om fremmedsprogede elever i folkeskolen i 1990'erne). De lader blot som om de ikke kender disse massive og helt entydige resultater af forskningen, og de frygter åbenbart konklusionerne så meget at de slet ikke tør at lade sagen undersøge.

Er de bange for at miste støtten fra Dansk Folkeparti, eller har de som ideologi at der ikke må eksistere andre kulturer i Danmark end den danske, og at etniske tyrkere og arabere ikke må få mulighed for at arbejde sig op i samfundet gennem uddannelse? Hvad er den skjulte årsag til denne helt ubegrivelige, irrationelle og skadelige strudsstatistik der er en af de største hindringer for vellykket integration af fremmedsprogede i det danske samfund?

Nogle af de internationale undersøgelser som Ulla Tjørnæs siger at hun ikke ønsker at kende til, er følgende:

Wayne P. Thomas and Virginia Collier 1997: School Effectiveness for Language Minority Students, National Clearinghouse for Bilingual Education. Artiklen kan findes på: <http://www.ncbe.gwu.edu/>.

Wayne P. Thomas and Virginia Collier: 2001: A National Study of School Effectiveness for Language Minority Students' Long-Term Academic Achievement. Bogen kan findes på: [http://www.crede.usc.edu/research/llaal11\\_final.html](http://www.crede.usc.edu/research/llaal11_final.html).

Årsrapporten 2002 fra EUMC kan findes på: <http://eumc.eu.int/eumc/index.php>.

Kulturministeriets oplæg 'Sprog på spil' og regeringens sprogpolitiske redegørelse kan findes på: <http://www.kum.dk>.

OLE TOGEBY

KRONIKEN I MORGEN  
HANNE NIELSEN  
Laukel på grund af ombygning  
- Men forældre er altså ikke hjemmeservice for deres teenagere, mens byggeredet står på